

СЕКЦІЯ 2

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

МЕХАНІЗМ МОБІЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

THE MECHANISM OF STUDENT MOBILITY AS A MEANS OF IMPROVING THE QUALITY OF EDUCATION IN UKRAINE

Стаття присвячена актуальній проблемі в системі вищої освіти України – досягненню мобільності студентів, яка сприятиме зростанню якості освіти. Автор пропонує розглядати механізм мобільності з позиції інтеграції вищої освіти в єдиний європейський освітній простір. У статті визначаються основні поняття та характеристики механізму мобільності студентів. Також автор називає критерії, які дають змогу оцінити рівень мобільності студентів. Автор пропонує на основі показників механізму мобільності підвищувати якість освітніх послуг у нашій країні.

Ключові слова: мобільність студентів, якість освіти, вища освіта, реформування вищої освіти, інтеграція освіти.

Стаття посвящена актуальной проблеме в системе высшего образования Украины – достижению мобильности студентов, которая будет способствовать росту качества образования. Автор предлагает рассматривать механизм мобильности с позиции интеграции высшего образования в единое европейское образовательное пространство. В статье определяются основные понятия и характеристики механизма

мобильности обучаемых. Также автор называет критерии, позволяющие оценить уровень мобильности студентов. Автор предлагает на основе показателей механизма мобильности, повышать качество образовательных услуг в нашей стране.

Ключевые слова: мобильность студентов, качество образования, высшее образование, реформирование высшего образования, интеграция образования.

This article is devoted to the actual problem in the system of higher education in Ukraine – the achievement of student mobility, which will contribute to the growth of the quality of education. The author proposes to consider the mechanism of mobility from the position of integrating higher education into a single European educational space. The article defines the basic concepts and characteristics of the mechanism of mobility of students. The author also calls the criteria for assessing the level of student mobility. In conclusion, the author proposes, on the basis of indicators of the mobility mechanism, to improve the quality of educational services in our country.

Key words: student mobility, quality of education, higher education, higher education reform, integration of education.

УДК 378.014.24

Вавренюк С.А.,
к. наук із держ. упр.,
докторант
навчально-науково-виробничого центру
Національний університет
цивільного захисту України

Постановка проблеми у загальному вигляді. Нині в системі вищої освіти нашої держави проходить дуже важливий та відповідальний етап її розвитку та трансформації. Разом із цим відбувається етап розвитку педагогічної науки, для якого характерним є поява нового понятійного апарату, уточнення, переосмислення та збагачення нового змісту наявних головних педагогічних категорій. З одного боку, відбувається узагальнення матеріалу новітньої науки, а з іншого – зміни в логіці наукового мислення. Все це зумовлено змінами соціокультурних орієнтацій в суспільстві.

Нині для економічного розвитку України важливим фактором є знання. І дедалі більше вчених та науковців спираються на думку, що спроможність суспільства щось створювати, адаптувати або перетворювати на джерело прибутку, а потім використовувати отримані знання має одне із вирішальних значень для забезпечення стійкого економічного росту

та підвищення рівня життя населення. Однією з характерних рис процесу становлення та забезпечення економіки нашої держави є економічне зростання, котре буде вимірюватися не лише накопиченим капіталом, але й зростанням обсягу знань, котрі можуть використовуватися на практиці в подальшому. За цих умов все взаємопов'язане. Так, для побудови економіки, котра буде спиратися на знання, варто приділяти увагу системі вищої освіти як соціальному інституту, котрий забезпечує людський капітал [2, с. 149].

У зв'язку з процесами глобалізації та інтеграції, котрі відбуваються у світі, ми припускаємо, що для сучасної людини варто бути готовою до переміщень у соціальному просторі, вміти швидко адаптуватися до постійної зміни умов та гнучкої взаємодії з багатьма соціальними та культурними системами, а також суб'єктами.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання формування механізму мобіль-

ності студентів вивчали як у нашій державі, так й за кордоном. Дослідники, котрі розглядали цей процес (Л. Вербик, С. Домбровська, Є. Іванченко, Г. Касьянов та ін.), доволі досконало вивчають сам механізм досягнення мобільності, його способи формування та характеристики за час навчання студентів у закладах вищої освіти.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однією із важливих характеристик новітньої особистості є її спроможність та готовність до мобільності, котра може бути соціальною, територіальною, професійною. А нині, коли відбувається модернізація вищої освіти та перехід на багаторівневу систему навчання, дедалі більшої актуальності набуває процес науково-педагогічного обґрунтування умов створення та розвитку механізму мобільності студентів, тобто майбутніх фахівців. При сучасних вимогах ринку праці змінюються фактори навколишньої діяльності та значна увага приділяється якості підготовки висококваліфікованих кадрів усіх спеціальностей. У закладах вищої освіти студентам дедалі більше, порівняно з минулим десятиліттям, прищеплюють активну життєву позицію, а також мобільність під час навчання. Всі ці питання потребують вирішення на сучасному етапі розвитку системи вищої освіти України, яка знаходиться в постійному процесі реформування і зазнає значної кількості змін.

Мета статті – висвітлення проблем побудови механізму мобільності в педагогічній теорії та практиці.

Виклад основного матеріалу. В період трансформаційних змін для підготовки випускників закладів вищої освіти як основні цілі застосовуються дедалі частіше діяльність та можливість її варіативності, а також особистісно-професійні характеристики, що можуть визначати не лише вузькопрофільні компетенції бакалавра та магістра, а й його моральні якості, його мобільність та інтелектуальний розвиток.

Для мобільності характерним є збагачення національної культури та збільшення освітнього, а також професійного досвіду, що призводить до системних змін завдяки поширенню досвіду. У Стратегії розвитку сучасної освіти до 2020 року пріоритетною є значимість мобільності в Європейському Союзі, що є ключовим моментом цього розвитку. У своїх програмах Європейський Союз намагається підтримувати обмін інноваціями та досвідом, намагається сприяти створенню освітніх джерел та мобільності між людьми, котрі залучаються до науково-освітньої діяльності [8, с. 176].

Науковці, зокрема Л. Вербик, трактують поняття «мобільність» як здатність та готовність працівника пристосовуватися до змін виробничих завдань та нових спеціальностей, котрі виникають у процесі технічних та технологічних перетворень, тобто максимально ефективна адаптація особистості до вибраної професії [3, с. 12]. Інший погляд висловлює Г. Касьянов, який вважає, що мобільністю є вміння знаходити раціональні та адекватні методи та способи для вирішення проблеми та виконання нестандартних задач, тобто це здатність, котра є критерієм професійної компетентності. Окрім цього, мобільність властива тим людям, котрі відчують нестачу важливих професійних навичок, тому відчують себе не досить впевнено і вихід із цієї ситуації вбачають у подальшому навчанні, активному пошуку роботи чи зміні та освоєнні нової професії [6, с. 32].

Якщо осмислювати проблему мобільності з науково-педагогічної позиції, для того щоб забезпечити становлення професійно успішної людини та її подальший професійний розвиток, варто мобільність пов'язувати з можливістю прийняття відповідальних творчих рішень та прямувати до самоствердження та самореалізації, а також спроможності в професійній діяльності до інновацій відповідно до сучасних тенденцій під час оновлення освітньої парадигми.

У колі дослідників, котрі займалися питаннями мобільності, сформувалась думка про інтегративний характер мобільності, який об'єднує знання, досвід, вміння, особистісні якості та ціннісно-смислову спрямованість, котрі можуть забезпечувати доволі високий рівень досягнень у професійній діяльності [4, с. 150].

Проте варто виділити також розбіжності та протиріччя щодо значимості мобільності як функцію властивості та якості студента у процесі вирішення проблем самореалізації окремо взятої особистості та визначення відносин у соціумі, з одного боку, а з іншого – недостатність розроблення соціально-педагогічних аспектів у формуванні механізму мобільності студентів. Це, своєю чергою, приводить до актуалізації соціальної задачі з цілеспрямованої підготовки людини до повноцінного життя та розвитку її у сучасному мінливому суспільстві завдяки розвитку мобільності, котра являє собою особистісно ціннісну якість.

На думку Є. Іванченко, з метою реалізації такого напрямку в умовах реформування системи вищої освіти варто використовувати та розвивати позитивний міжнародних досвід, котрий дасть змогу підвищити якість

підготовки висококваліфікованих кадрів завдяки істотному розширенню академічної мобільності студентів та науково-педагогічних працівників, а також входженню в міжнародний ринок освітніх послуг та систему інформаційного та комунікативного простору, не відкидаючи міжнародної кооперації в галузі прикладних та фундаментальних досліджень [5, с. 40].

У процесі появи педагогічних категорій «мобільність» та «механізм мобільності» проглядається кілька причин їх виникнення. Можна виділити внутрішні та зовнішні. У разі зовнішніх причин відбувається зміна в середовищі життєдіяльності людини, до таких належать глобальні та індивідуальні. Для глобальних змін характерними є зміна професії, робочого місця, статусу в організації внаслідок різноманітних причин, як-от: стан здоров'я, переїзд на інше місце проживання. Внутрішні причини пов'язані з індивідуальною спрямованістю особистості. З одного боку, їх визначають за допомогою мотивації успіху, за якої у того, хто навчається, виникає прагнення до вдосконалення своїх умінь та навичок, а також саморозвитку, кар'єрного зростання. З іншого боку, причиною є запізнiле професійне самовизначення, для якого характерним є перехід до професії, що значно відрізняється за профілем від попередньої освіти. Нинішня сучасна ситуація в суспільстві ставить перед людиною завдання до самопізнання як способу швидкого прийняття рішень, орієнтованих на автономність, незалежність та впевненість у власних силах [7].

Науковці виділяють такі критерії оцінки мобільності:

- якості та особливості особистості, тобто відкритість світу, довіра до людей та до себе, гнучкість, локалізація контролю, толерантність, оперативність;
- уміння, а саме рефлексії, самовизначення, саморегуляції, цілепокладання;
- здатність бачити та розуміти сутність змін у соціумі;
- здатність бачити варіативність та альтернативність розвитку ситуації;
- змога конструктивно та продуктивно мислити, проектувати необхідні зміни в мікросоціумі;
- здатність вирішувати проблеми;
- вміння адаптуватися до змін.

З огляду на ці критерії виникає необхідність визначити механізм мобільності на рівні особистісних якостей, як-от: адаптивність, самостійність, комунікативність, цілеспрямованість, пристосовність, установки та ціннісні орієнтації, критичне мислення, соціальна

пам'ять, здатність до самопізнання та саморозвитку, самоосвіти, соціальна рухливість.

Визначаючи механізм мобільності на рівні характеристик діяльності, варто враховувати такі показники, як рефлексивність, креативність, проєктивність, прогнозування, цілепокладання, гнучкість, пластичність [1, с. 110]

Якщо розглядати принцип мобільності як категорію дидактики, то для неї характерними є критерії інструментальності, універсальності та самостійності.

За критерію інструментальності важливим є неперервний процес формування механізму мобільності та значна перебудова самого характеру навчання. Важливим є момент, коли студент не лише сприймає та запам'ятовує навчальний матеріал, а й здобуває знання з глибоким розумінням сутності процесів, які відбуваються. При цьому необхідно вивчати усі дисципліни, так як без них неможливо буде оволодіти професійними питаннями, що в результаті зможе сформувати механізм мобільності майбутнього кваліфікованого працівника.

Використовуючи критерій універсальності, варто враховувати гнучкість етапів формування механізму мобільності, поєднуючи та регулюючи його із взаємовідносинами із соціальними партнерами, щоб забезпечити швидку адаптацію майбутніх висококваліфікованих працівників до нових умов праці. Все це можливе завдяки резервам, котрі були закладені ще під час вивчення навчальних дисциплін теоретичного циклу та практичної підготовки, а також досвіду роботи.

Критерій самостійності виконує методологічну та регулятивну функцію в організації процесу формування механізму мобільності [4, с. 152].

Для методичної функції характерними є самоорганізуюча здатність, за якої принцип є основним «логічним вузлом» для вдосконалення теорії процесу формування механізму мобільності, а також дидактична властивість, коли відображаються закономірності динаміки педагогічного процесу під час розробки механізму мобільності, та інтегральна функція, що сприяє збереженню цілісності виховного та навчально-виробничого процесу у формуванні механізму мобільності майбутніх висококваліфікованих працівників та їх результатів у роботі.

За регулятивної функції важливими є структурно-змістоваспрямованість на зміну процесу формування механізму мобільності, щоб забезпечити умови отримання цілісності результатів його розвитку, субординативна взаємодія компонентів у механізмі мобільності та характер їхньої взаємодії, координуюча узгодже-

ність різних дисциплін, етапів, рівнів навчання та підвищені людські гнучкості в процесі адаптації за нових виробничих умов [6, с. 44].

Саме тому для принципу мобільності характерним є універсальне значення, щоб можна було вирішувати закономірності освітнього процесу, забезпечувати логічність та розв'язувати суперечності. Задля успішного формування механізму мобільності для майбутнього висококваліфікованого працівника варто розвивати його творчі здібності, адже внутрішні та індивідуальні властивості учня зазвичай містять у собі творче, самобутнє та оригінальне. Що стосується творчої функції особистості, варто зазначити, що вона міститься в її рухливості, тобто творить та створює сама себе, а також світ навколо себе, при цьому основою є особливі властивості особистості.

Висновки. З метою опанування нових знань, технологій, нової професії варто змінювати професійну діяльність. Це відбувається завдяки зміні поглядів, технологій, інтересів, цінностей, а також зміні якісної структури особистості. На властивість людини залишатися сама собою, тобто бути ідентичною, можуть впливати механізація виробництва, глобалізаційні комунікації та стандартизація. У зв'язку з інноваційним життям, котре притаманне сучасному суспільству, варто враховувати тенденції у перетвореннях у вищій освіті. Особливого значення набувають такі тенденції:

- зростання соціального розвитку завдяки взаємодії економічного, культурного та наукового потенціалу всього світу;
- відхилення негативних явищ, котрі впливають на гальмування соціального прогресу;
- використання наукового підходу до процесів та явищ, які відбуваються у суспільстві та житті людей;
- застосування творчості як універсального мотиву при усіх видах діяльності особистості.

Підсумовуючи вищесказане, варто зазначити, що сучасне суспільство в нинішніх умо-

вах інтенсивного інформаційного розвитку висуває достатньо високі вимоги до рівня підготовленості майбутніх висококваліфікованих працівників, котрі спроможні ефективно виконувати соціальні та професійні ролі. Саме тому визначальними характеристиками новітнього кваліфікованого працівника будуть самостійність, нестандартність мислення та дія в різних ситуаціях, ефективне вирішення різних професійних та життєвих завдань різного рівня, змога бути суб'єктом професійного розвитку та якісний механізм мобільності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрущенко Т.В. Ціннісна палітра європейського простору освіти (український вимір). Наук. часоп. нац. пед. ун-ту ім. М.П. Драгоманова. Серія 12, Психологічні науки. 2016. Вип. 4. С. 107–113.
2. Вавренюк С.А. The essence of state management of higher education of Ukraine in the process of its reforming. Власть и общество–2018: Тезиси XII Международной научной конференции. Грузия (Астана), 2018. С. 149–150.
3. Вербик Л. Международная мобильность студентов: паттерны и тренды / Л. Вербик, В. Лазановски. Вестн. высш. шк. 2007. № 9. С. 12–36.
4. Домбровська С.М. Якість освіти як одна з запорук вдалого державного реформування вищої школи України. Актуальні проблеми державного управління. 2011. № 1. С. 149–154.
5. Іванченко Є.А. Формування професійної мобільності майбутніх економістів у процесі навчання у вищих навчальних закладах: дис. .. канд. пед. наук: 13.00.04. Одеса, 2005. 181 с.
6. Касьянов Г. Університетська автономія в Україні: спроба практичного впровадження. Дух і Літера. Університетська автономія «спеціальний випуск». 2008. № 19. С. 31–62.
7. Пеллагеша Н. Інтеграція України у європейський соціокультурний простір: стан та перспективи. URL: <http://www.niss.gov.ua/Monitor/November09/01.htm>.
8. The Bologna Process in Higher Education in Europe – Key indicators on the social dimension and mobility. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2009. 252 p.